

הפורחת בכל יום..

הניוז היומי של דרשו.

Dirshu
דרשו ד' ועוזו
קרן עולמית לחינוך
ועידוד לימוד התורה

יום שני י"א אדר תשע"ח | דף היומי בבלי: עבודה זרה מב.
דף היומי בהלכה: מסעיף ל"ט עד סעיף מ"א. | לוח יומי מקוצר: עמוד פ"ד סימן ש"א .
מוסר: פרק ג' מ"כך בענין מלכות" עד תחילת פרק ד'.
קנין חכמה הלימוד השבועי: פרק ג משנה טז 'וכל הרוצה' עד פרק ד משנה א 'איזהו עשיר'.

הדף היומי בהלכה

בגד שנקרע בו ה'מתלה' - האם ניתן ללבושו ברשות הרבים?

להשתמש בו - אם דעתו לתקן את המתלה, אסור ללבוש את הבגד ברשות הרבים, ואם אין דעתו לתקנו מותר ללבושו. ויש שהורה שאם ניתן להשתמש במתלה על ידי חיבורו ב'סיכת בטחון' (למתירים זאת בשבת) - מותר ללבושו אף כשבדעתו לתופרו לאחר השבת.

[שו"ע שא, לט, ומשנ"ב קנ; ביאורים ומוספים דרשו, 401]

דבר התפור לבגד, ומפני שנקרע או התקלקל אינו ראוי לשימוש - אם אין בדעתו לתקנו, הריהו טפל לבגד (אם אין בו חשיבות מצד עצמו), ואם בדעתו לתקנו, אינו טפל לבגד, ונחשב כאילו מטלטלים אותו בפני עצמו, ולכן אסור ללבוש את הבגד ברשות הרבים.

ודוגמה מצויה לדבר: בגד שיש בו 'מתלה', דהיינו לולאה המיועדת לתלות באמצעותה את הבגד, ונקרע בצדו האחד, ומחובר מצדו השני, ולא ניתן

הדף היומי בהלכה

יש איסור 'הוצאה' בכפתורי 'רְזָרְבָה'?

אם כן מדובר בכפתורים מיוחדים המותאמים באופן מיוחד לבגד - כמצוי בבגדי נשים - שאז יתכן שיש לכפתורים חשיבות ואינם בטלים לבגד.

ובגד שיש בו כפתור שבור, או שהתרוּפף מתפירתו, ולא ניתן לרוכסו בלולאה - במידה והכפתור עדיין משמש כנוי לבגד, דהיינו שבלעדיו נראה הבגד חסר ופגום, ניתן ללבושו ברשות הרבים.

[ביאורים ומוספים דרשו שא, 402]

בגד שתפורים בו כפתורי 'רְזָרְבָה', דהיינו כפתורים המיועדים לשמש כתחליף במקרה שיפול אחד מכפתורי הבגד - יש אומרים שכיון שהכפתורים מחוברים לבגד בקביעות הרי הם טפלים לבגד ומותר ללבושו בשבת ברשות הרבים. ויש אומרים שהכפתורים אינם טפלים לבגד, ואסור ללבושו ברשות הרבים, משום שעובר באיסור 'הוצאה' על הכפתורים.

ויש אומרים שלכתחילה יש להחמיר בכך, אך ניתן להקל במקום הצורך, אלא

הדף היומי בהלכה

יש איסור עשיית 'אהל' בחבישת כובע בשבת?

ברוחב טפח - נהגו להקל ולחבושו בשבת. ויש מפוסקי זמננו שהורה כן לגבי הכובעים שבזמננו; אך יש מפוסקי זמננו שהחמירו גם בכובעים בזמננו, כאשר רוחב השוליים 9.6 ס"מ ויותר. וכובע ששוליו גמישים ורכים מותר לחבושו לכל הדעות, משום שהוא נחשב כבגד רחב ולא 'כאהל'.

[שו"ע שא, מ, ומשנ"ב קנא-קנב; ביאורים ומוספים דרשו, 405]

כובע בעל שוליים ברוחב טפח (8-9.6 ס"מ, לשיטות השונות), העשוי מחומר קשיח, ונועד לצל, כגון 'כובע שמש' וכדומה - אסור לחבושו בשבת משום איסור דרבנן של עשיית 'אהל עראי'. ויש מתירים, ובמקום שנוהגים להקל כדעה זו, אין למחות בידם, אך במקום שלא נהגו להקל, יש להחמיר.

וכובע ששוליו אינם מיועדים לצל, אלא שחלק מצורתו עשויים שוליו

בתשובה לשאלתו של הגרב"צ פלמן, ענה לו ר' ישראל מאיר כי לדעתו הוופלים של חברת 'מן' בטעם לימון טעימים ומשובחים מאוד, וגם סוכריות בטעם פירות של חברה מסויימת

שבועיים לפני פורים כאשר הגיע הגרב"צ כדרכו בשבת אל ר"מ, שאלו כמסחי לפי תומו האם הוא יודע מהם הממתקים המוצלחים ביותר, כיון שרוצה לקנות לבנו ממתק איכותי. השיב לו ר"מ שהוא לא מבין גדול בממתקים, ויתכן שיש כאלו שמכירים את השוק הזה יותר טוב ממנו, אבל לדעתו הוופלים של חברת 'מן' בטעם לימון מאוד טעימים ומשובחים, וגם סוכריות בטעם פירות של חברה מסויימת....

הגרב"צ הודה לו על דבריו והמשיך בדרכו. כעבור שבועיים, בפורים השכם בבוקר מיד לאחר התפילה וקריאת המגילה, בא הגרב"צ אל ר"מ להביא לו משלוח מנות, ובו הוופלים והסוכריות שאמר לו לפני שבועיים שהם טעימים... ועוד כמה דברי מתיקה משובחים. כאשר ר"מ פתח את משלוח המנות וראה את הדברים הללו, הבין מיד למפרע מה היתה כוונת שאלתו לפני כשבועיים... אלא שכדי לאמת את השערתו הלך לשאר הגלמודים שגרו בישיבה, ושאל אותם איזה משלוח מנות הביא להם הגרב"צ, וראה שכל אחד קיבל דברים אחרים, לא ראי זה כראי זה - הצד השווה שבהם שכל אחד קיבל את הדברים הערבים עליו במיוחד. כשראה כך שאל אותם: "האם לפני שבועיים שאל אתכם ר' בן ציון מהו הממתק הכי טעים?" וכאשר כל אחד השיב בחיוב, והתבונן במשלוח מנות שקיבל, הבין מה היתה מטרת השאלה...

סיים ר"מ את סיפורו ואמר לעמיתו לשיחה: "אתה רואה מיהו ר' בן ציון? בשקט ובהצנע נתן לכל אחד את הדברים הערבים עליו, ואילו אני תפסתי את זה, אף אחד בעולם לא היה יודע מכך..."

(ע"פ שלמים מציון)

בראשיתה של ישיבת פוניבז', הביא הרב מפוניבז' מרן הגרי"ש כהנמן זצ"ל אל הישיבה כמה אנשים גלמודים שניצלו מגיא ההריגה בשואה האיומה, ונתן להם חדרים בפנימיה לישון בהם. הישיבה היתה להם לבית גשמי ורוחני, ואת כל מחסורם מצאו בתוך הישיבה. הגרב"צ פלמן, יחד עם התמדתו הגדולה בתורה, דבק במידת החסד והיה תמיד מתייחס לאותם גלמודים במאור פנים מיוחדת, והשכיל לתת לכל אחד מהם את היחס המיוחד לפי טבעו וענינו. כל אחד שמע ממנו מילה טובה שעודדה את רוחו, ונתנה לו את הכח להמשיך ולא להישבר מהמצב בו הוא שרוי.

אחד מאותם גלמודים היה הר"ר ישראל מאיר בויארסקי ז"ל, שמוצאו היה מברנוביץ, וכאשר עלה בודד וגלמוד לארץ, הגיע הרבה גם לבית אביו של הגרב"צ זצ"ל, הגאון רבי שמואל פלמן זצ"ל רב ביהכ"ס היכל מאיר בתל אביב, שהכירו עוד מימי שבתו בברנוביץ. הגרב"צ שכבר הכירו מבית הוריו, כאשר הגיע לישיבה המשיך בדרך שקיבל בבית הוריו, קירבו והאיר לו פנים, ומצא תמיד איזה סיפור מענין או אימרה טובה כדי לומר לו ולשמח את רוחו. בהמשך השנים, לאחר נישואיו של הגרב"צ היה ר' ישראל מאיר מרבה לבקר גם בביתו, וגם שם מצא בית פתוח ומלא, וגדוש בחסד ובהטבה לבריותיו של מקום. פעם אחת דיבר ר' ישראל מאיר בויארסקי עם אחד ממכריו מהישיבה וכה אמר: "אתה לא יודע מי זה ר' בן ציון פלמן... אבל אני כן יודע מיהו, בא ואספר לך סיפור שתבין במי מדובר". וזה סיפורו: בכל שבת לאחר תפילת מוסף בישיבה היה הגרב"צ בא לחדרו של ר"מ בישיבה ומברכו בברכת "גוט שבת", מתעניין מעט בשלומו, וממשיך אל שאר החדרים של הגלמודים שהיו בישיבה.

פניני הפורים

הנהג הערבי בחר לעקוף אותנו באותו מקום צר, והתחכך במכונות שישבתי בה, והיא נפלה לתעלה עמוקה ליד הכביש הצר. בתחילה לא ידעתי אם אני חי או מת...

ועל הנסים | בשיחתו ביום הפורים בשנת תשע"ד גולל מרן הגר"י איידלשטיין זצ"ל חלק מנסי הפורים הפרטיים שאירעו עמו במשך חייו

בקלות, אבל הוא בחר לעקוף במקום הזה וחיכך את המכונות שישבתי בה, והיא נפלה לתעלה עמוקה ליד הכביש הצר. היום הכביש שם רחב, אבל אז בקושי הספיק לשתי מכונות. בתחילה לא ידעתי אם אני חי או מת, בסוף הרגשתי שאני חי, והיה נס שעבר שם מישהו עם טלפון (אז הטלפון הנייד היה נדיר מאוד) והזעיק אמבולנס.

"הביאו אותי לביה"ח בנהריה ושם עברתי שבעה מדורי גן-עדן. בכל פעם תחיית המתים חדשה. שלושה ימים הייתי קשור עם חבלי ברזל (אזיקים) למיטה, אי אפשר אפילו להתהפך. כך גזר הרופא, שבשביל שהחולה יתפא צריך לקשור אותו... אח"כ מותר היה להתהפך מצד לצד, כמו תינוק שבשלב הזה כבר יכול להתהפך. אח"כ קיבלתי רשות לשבת במיטה, אח"כ אפשר היה לשבת על כסא, אח"כ ללכת עם הליכון של ארבע רגליים, ביחד איתי שש רגליים... אח"כ הלכתי עם קביים, ואח"כ מקל. שבע דרגות של תחיה..."

"וכעת אני עובר לספר את הנס שעל שפת הים באשקלון. אמנם החזו"א אמר לי שבשביל הבריאות טוב לי ללכת לים, אבל באשקלון הייתי במצב כזה שהאוויר של הים בעוונותינו הרבים... הרגשתי שמלאך המוות נמצא קרוב אלי. הוא היה קרוב מאוד. שאלו אותי אם להזמין חובש, ואמרתי תקחו אותי ישר לבית החולים ברזילי, לא רחוק משם... אמרו אז שאם היינו מאחרים חמש דקות, לא היה את מי להחיות... הייתי מחוסר הכרה, לא זוכר כמה זמן, יום או יומיים, והיה נס גדול מאוד..."

בהמשך הזכיר הגר"י זצ"ל עוד כמה מהנסים שאירעו עמו בתקופת חוליו, וסיים: "הפורים הזה הוא על הנס הגדול הזה, וממש נזכרים ונעשים בכל שנה ושנה בכל יום ויום. לכן אנו אומרים - לא קיבלנו מכה מהשמים, אלא חסד מהשמים. אנחנו צריכים לזכור חסדים שהשם יתברך עוזר לנו לזכור דברים שהאדם שוכח להזכיר לעצמו... כי זה לא רק הצלה חד פעמית, זה לא חסד שהיה... זה חסד שמתחדש כל יום יום כמה פעמים ביום..."

(גאון יעקב)

בשיחתו של מרן הגר"י איידלשטיין זצ"ל בפורים תשע"ד, הוא דיבר על ענין 'הפורים הפרטי' שאדם צריך לעשות על הנסים שמתרחשים עמו. הוא הביא את מה שכתב בעל התוספות יום טוב בספרו 'מגילת איבה', שהוא מצווה לבני משפחתו לחוג ביום ה' אדר את נס הצלתו מגזירת המלכות, וכן את הפורים שקבע בעל החיי אדם' למשפחתו על כך שניצלו מהפצצה בעת המלחמה בין רוסיה לפולין, כאשר פצצה נחתה בחצרם. סמוך לחבית אבק שריפה, שהתפוצצה והרסה כמה דירות ובתים בחצר, אך כל בני משפחתו ניצלו ואפילו טיפת דם לא ירדה מאף אחד מהם.

"גם אני מודה להקב"ה ביום הפורים" - אמר הגר"י זצ"ל. "אמנם לא קבענו ימים מיוחדים, אבל ביום פורים זו עת רצון להודות לה' על הנסים. נסים, זה שעם ישראל ניצל ממות לחיים, ונס פרטי לנו". ובהמשך דבריו מנה כמה מהנסים שאירעו עמו.

"היינו פעם בסכנת מוות... היינו על כביש ירושלים ואמרנו אז שצריך להגיד וידוי, כי ודאי היה לנו שהמכונות תתסק, כיון שבמצב כזה המכונות מתרסקות לרסיסים... הרכב החליק על כתם שמן והרכב הסתובב על הכביש ונתקע בשתי המעקות... היו שם רכבים נוספים שהסתחררו, ואנו הרכב היחיד שיצא בלי כל פגע... המכונות שם עברה בין שני הרים גבוהים שחצבו בהם מעין קירות, ומשני הצדדים יש אבנים של ההר, המכונות נחבטה פעם לימין ופעם לשמאל ולא התרסקה, הנזק היחיד שהיה הוא שהלוחית רישוי נשברה ונפלה..."

"הנס הזה היה אחרי הרבה שנים ואחרי הרבה נסים שעוד היו. על כל נס ונס ישנה מצווה של 'פורים', לחבר מגילה על כל אחד ואחד. ואמת שלא היה לי זמן לחבר מגילה על כל נס ונס, ובין לבין היו לי הרבה נסי פורים. למשל, בדרך שבין כרמיאל לעכו לפני כ-24 שנים (וזה רק אחד מהנסים, אפשר לספור עשרה נסים כמו בבית המקדש, אבל למעשה היו עוד כמה נסים, וזו רק דוגמא אחת), אני יושב בתוך המכונות, ומאחורינו נוסע ערבי במכונת שלו, הערבי רוצה לעקוף ולא מצליח. יש לו מכונת מהירה, אם היה רוצה היה יכול לעקוף

האם יוצאים ידי חובת משלוח מנות כשהמקבל נמנע מלאכול את המאכלים? והאם ניתן לקיים מצות מתנות לאביונים בצ'ק

מ'זומן - דהיינו שנושא תאריך של יום הפורים או קודם לכן - אם ניתן לקבל כסף תמורתו מגמ"ח' או משכנים וחברים, ולחילופין, לרכוש באמצעותו בחנות ביום הפורים; אולם לדעת הגר"ח קרליץ אין יוצאים בכך ידי חובה אלא כשניתן לפדותו בבנק ביום הפורים. ובנתינת צ'ק דחוי לגבאי צדקה, כשהגבאי נותן לאביונים את תמורתו בכסף מזומן - לדעת הגר"ח קרליץ צריך הגבאי לזכות את הכסף לבעל הצ'ק טרם נתינתו לאביונים, אולם לדעת הגר"ש אלישיב והגר"ח קניבסקי אין צורך בכך. [ביאורים ומוספים 'דרשו', תרצ"ד, 4; תרצ"ה, 44]

אדם השולח 'משלוח מנות' ובו מאכלים שהמקבל נמנע לאוכלם מטעמי בריאות - לדעת הגר"ש אויערבך יוצא ידי חובתו, וכן דעת הגר"ש אלישיב, אך הוסיף כי לכתחילה אין לנהוג כך; ולדעת הגר"ח קניבסקי אינו יוצא ידי חובתו. וכך דעותיהם של הגר"ש אלישיב והגר"ח קניבסקי גם במקרה שהמקבל נמנע מלאכול את המאכלים שבמשלוח מטעמי כשרות. ובמקרה הפוך, שהמאכל אסור באכילה, אך מותר למקבל מסיבה בריאותית וכדומה - כתב הגר"ד שלמה קלוגר שהשולח אינו יוצא ידי חובתו. מתנות לאביונים בצ'ק: לדעת הגר"ש אויערבך, הגר"ש אלישיב, הגר"ש וואזנר והגר"ח קניבסקי, ניתן לקיים מצות מתנות לאביונים באמצעות צ'ק

קנין חכמה - פרקי אבות

משסיים הרב מפוניבז' את דבריו, קבל לפניו הגאון רבי זלמן סורוצקין על שכמעט החטיא את המטרה שלמענה נועדה האסיפה. "והרי אם אין קמה אין תורה!" - טען

השיבו הרב בשנינות: "והלא בקמח מתעסקים כשעתיים ביום לכל היותר, בשעת הארוחות; ואילו בתורה עוסקים בכל הימעת לעת. ואם כן, איך אזנח את הדיבור על התורה ואעסוק בקמח?" נענה רבי זלמן סורוצקין והשיב אף הוא בשנינות: "הייתם צודקים, אילו לישיבות היה די כסף לקנות אוכל, או אז היו בני הישיבות אוכלים שעה אחת ולומדים עשרים ושלוש שעות. אולם הרי התכנסנו פה מכיון שלישיבות אין כסף לקנות אוכל לתלמידים, ואם כן התלמידים צמים עשרים וארבע שעות..." [ובלשונו באידיש: "דעם נישט עסן, גדיוערט פאר אונז פיר און צוואנציג שעה'ן"]. (מוסף שבת קודש יתד נאמן לך לך תשס"ב)

אם אין קמה אין תורה (אבות ג י')

באסיפה שנקראה על ידי ועד הישיבות להצלת הישיבות שנקלעו למצוקה כספית קשה, נשא דברים הרב מפוניבז' הגר"ש כהנמן זצ"ל. הרב החל לדבר על חשיבות לימוד התורה, ומתוך כך נסחף באהבת התורה שיקדה בקרבו והפליג לדבר בחביבות התורה, ואילו אל עיקר מטרת האסיפה - לעורר את נדיבי עם ההויל מהונם, כמעט ולא התייחס בנאומו. משסיים, קבל לפניו הגאון רבי זלמן סורוצקין זצ"ל על שכמעט החטיא את המטרה שלמענה נועדה האסיפה. "והרי" - טען רבי זלמן - "אם אין קמה אין תורה!"

פניני הפרשה

"מסרתי את דברי רבי שמואל סלנט לשותפי, וכמוכן דחינו את ההזמנה והמתווך פנה לדפוסים אחרים. עתה, כעבור שנים, אני מהרהר ומוצא כי אף אחד מאותם בעלי דפוס לא הגיע לימי זקנה"

סגי נהור היה. לאחר שסיפרתי מי אני, ביקש שאספר על אבי מורי זצ"ל, ואגב השיחה אמרתי מה הביאני להטריחו בשאלה. במקום תשובה לקח רבי שמואל את ידי בידו ואמר לי: "אספר לך, הכרת בוודאי את פלוני כורך הספרים, ואת מדפיס פלוני ואלמוני? הוא נקב לי בשמותיהם, והסביר: גם הם נסתנוורו מן הממון שהשפיעו עליהם בעלי השתי והערב, ואף הם לא עשו דבר מלבד שהדפיסו או כרכו את צלמיהם, ובסופו של דבר הכסף אבד להם, והם עצמם - אחד נתעוור והשני לא הוציא שנתו, ואף השלישי מת קודם זמנו!!!

"אמנם", הוסיף, "אין כל איסור מפורש לכך על פי דין תורה, אבל..." מסרתי את דברי רבי שמואל סלנט לשותפי, וכמוכן שאת ההזמנה לא קיבלנו, ואותו מתווך פנה לדפוסים אחרים. עתה, לאחר כמה וכמה שנים אני מהרהר ומוצא כי אף אחד מבין אלו שנענו להזמנה אותה דחינו, לא הגיעו לימי זקנה... כיום כשאני כותב את זכרונותי, אמרתי אשאל את רבנו הגאון רבי צבי פסח פרנק לפשר הדברים. הרי אין כל איסור מפורש על כך, ועל מה ולמה נענשו אנשים אלה בעונש כרת?

רבנו ענה כדברים האלה: בכל מקום בתורה שזכר 'לא תעשה' אין כל זכר לביטוי חריף 'קל קנא', ורק בעבודה זרה, אחד משלושת הלאוים שיהודי חייב לההרג ולא לעבור, נזכרות המלים 'קל קנא' - פוקד עוון. כל מי שיש לו רק מגע עם ריח של עבודה זרה, בא על עונשו!

(נר לשולחן שבת מתוך 'בשעריך ירושלים' - 'שמואל בדורו')

לא תשתחוה לאל אחר כי ה' קנא שמו ק-ל קנא הוא (שמות לד יד) המדפיס הירושלמי הנודע, רבי יהודה אהרן סגל וייס, מספר בזכרונותיו: היה זה בשנת תרס"ה, כאשר עליית עולי הרגל הנוצרים לארץ ישראל החלה להתגבר. לכל כנסיה נוצרית היו קשרים חזקים עם ארץ מוצאה... לכל מדינה היו באי כוחה הדתיים כאן, וכל כנסיה דאגה להגביר את השפעתה. כסף תועפות היה זורם לשם כך מחוץ לארץ.

חנניות מיוחדות היו להם בירושלים לממכר תמונות ומזכרות ממנזריהם וכנסיותיהם לצליינים. בתי דפוס משוכללים היו לצרפתים, לארמנים וליוונים, ואף הם, בעונת הצליינות היו מוסרים עבודות לבתי דפוס יהודיים. הכנסיות שלא היו להן בתי דפוס, היו מוסרים את עבודותיהן ליהודים. המחירים ששולמו היו גבוהים והתפרנסו מזה יפה.

יהודי גרוזיני בשם שוילי, עשיר מופלג, הביא לנו לדפוס חמישים אלף מעטפות, הוא לא עמד על המחיר ושילם במיטב כספו. המעטפות היו רגילות, והיינו צריכים להדפיס עליהן את השם והכתובת של הכנסיה הפרובוסלבית. הדפסנו אותן. לאחר הזמנה זו הביא לנו אותו יהודי מכתבים ועליהם תמונת הכנסיה במגרש הרוסים, ועליה מתנוסס שתי וערב שלהם. אנו סרבנו לקבל הזמנה זו, לא הסכמנו להדפיס צלב בשום אופן.

אותו יהודי נטפל אלינו והביא לנו ראיות חותכות מדפוסים יהודיים אחרים המדפיסים צלבים, ואנו בשלנו. לבסוף הציע לנו לשאול את הגאון רבי שמואל סלנט. עליתי אל רבנו. קיבלני בסבר פנים יפות מבלי לדעת מי אני, כי

אדם בינוני שדרכו להשמר מחטא ונכשל רק לפעמים, גם אם ראוהו שחטא אסור לגלות זאת, ואסור לבזו לו ולשנאו אלא מחויבים לדונו לכף זכות, שלא התכוון או לא ידע חומר האיסור

הצטרפו אלינו ללימוד היומי בספר 'חפץ חיים'

עצם איסור מלאכה בשבת, מכל מקום לא ידע חומר האיסור בפתיחת חנות בשבת, ולכן נחשב שוגג וכשר לעדות.

בביאורים ומוספים מביאים בהקשר לכך את דעות הפוסקים בעניין יהודים שאינם שומרי תורה ומצוות בזמננו, האם נחשבים כתינוקות שנשבו. אמנם סיכום הדברים לעניין לשון הרע הוא, שגם לדעות שאינם נחשבים כתינוקות שנשבו, אין היתר לדבר עליהם לשון הרע, ראה שם בהרחבה. מאידך, דעת הגר"ח קנייבסקי שגם על 'תינוק שנשבה' מותר לספר לשון הרע כיון שאינו בכלל 'עמיתך'. ויש שכתבו עוד, שיש לחוש לדברי המדרש שאין לספר לשון הרע אפילו על נכרי, כדי שלא יתרגל על ידי כך לדבר גם על יהודי. ורק באופן שמראה בזה את חסרונו של אלו שחיים ללא תורה, הוי לתועלת ומותר.

כל האמור עד כה הוא בחטאים שיש לתלות שהאדם לא ידע וכדומה. ומה הדין בחטאים שאיסורם ידוע לכל, ובוודאי ידע את האיסור והתכוון לחטוא, כגון איסורי עריות או מאכלות אסורות? גם כאן כותב החפץ חיים כי באדם שהוא בינוני בשאר דברים ועל פי רוב דרכו להישמר מחטא, וראו שנכשל רק פעם אחת בסתר - אסור לגלות חטאו, כי אולי שב בתשובה. ואפילו לדייני העיר אסור לגלות. אלא עליו להוכיחו בינו לבין עצמו בלשון רכה בלי להכלימו [ובביאורים ומוספים הביאו כי מדברי החפץ חיים משמע שאם אינו יכול להוכיחו, כגון שאין לו שייג ושיח עמו וכדו', מותר לו לספר למישהו אחר שיכול להוכיחו]. וכל שכן אם הוא תלמיד חכם שגבר יצרו עליו פעם אחת, ודאי אסור לפרסם חטאו, ואסור אפילו להרהר אחריו, כי ודאי עשה תשובה. ולשומעים אסור להאמין לכך אלא לחוש בלבד [וראה עוד בביאורים ומוספים לענין חובת תוכחה במקרה זה].

בסעיפים הנלמדים היום ממשיך החפץ חיים בעניין סיפור לשון הרע על מי שעבר עבירה של בין אדם למקום. מתוך דבריו נוכחים אנו לראות עד כמה קשה למצוא היתר אפילו בנוגע לאנשים שבמובהק אינם שומרי תורה ומצוות, ועל אחת כמה וכמה בשומרי תורה ומצוות שנכשלים בחטא זה או אחר.

כותב החפץ חיים, כי אדם בינוני שדרכו להשתמר מחטא, ונכשל רק לפעמים, אזי גם אם ראינו שחטא יש לתלות שעשה זאת בלא מתכוון או שלא ידע וכדומה, ואסור לגלות את חטאו, וגם אם ראוהו בכך כמה פעמים. ולא זו בלבד - אלא גם אותו אחד שבעצמו ראהו חוטא, אסור לו לבזו לו ולשנאו בשביל זה, ועליו לדונו לכף זכות, ולכמה פוסקים זו מצוות עשה דאורייתא של "בצדק תשפוט עמיתך".

בביאורים ומוספים מציינים בעניין זה מדברי החפץ חיים' להלן, שהוא הדין כשוודאי ידע שאסור, רק שלא ידע חומרת הדבר, ואם היה יודע ייתכן שלא היה נכשל - גם כן אסור לדבר עליו. ואם אמרו לו במפורש שהדבר אסור, אזי בדבר שהאיסור אינו מפורסם, צריך שיאמר לו זאת אדם נכבד שראוי לסמוך עליו, או שיראה לו בספר, אבל בלא זאת אינו נחשב כמזיד, כי אינו סומך על המוכיחו. והכלל בדברים אלו, כתב ב'סדר היום', שישקול הדברים כפי דעת חברו ולא כפי דעתו, כי לא כל הדעות שוות, וייתכן שלפי דעת חברו ולפי השגתו אולי ימצא כי אין לו עוון ואשמה.

עוד מביאים בביאורים ומוספים, שגם דברים שהכל יודעים שנוהגים בהם איסור, אך לא יודעים את עצם האיסור, כגון בזמנים שלא היה ידוע חומר האיסור של השחתת זקן בתער, כתב בשו"ת רעק"א שהחוטא בזה נחשב שוגג, ומבואר שם שהכל תלוי במציאות של אותו דור, כמה מפורסם האיסור. וכן הביא בשו"ת אחיעזר לגבי עדות של אדם שפתח חנותו בשבת, שאף שידע

המוסר היומי

שלושת הפרושים שמתייצבים בשעת הקבורה

מתוך לימוד המוסר היומי בספרי החפץ חיים:

קטנה שפלה ואפלה, מצא עזות בנפשו למרוד בריש גלי בכבוד מלכו של עולם. ואמרו בזוהר הקדוש: כל הדברים הללו שעושה אדם בעולם הזה, כולם מזומנים וקיימים להעיד בו, ולא נאבדו ממנו. ובשעה שמוציאים אותו לבית הקברות, כולם מתייצבים והולכים לפניו, ושלושה כרוזים מכריזים ואומרים - זהו פלוני שמרד באדונו, מרד בתורה ומרד במצוות, ראו מעשיו, ראו דבריו, טוב לו שלא נברא.

ואשרי האדם השם על לבו כל זה בימי חייו, ואז אשריו וטוב לו.

[תפארת אדם פרק ג]

המפקיר בזדון את מצוות ה' לעבור עליהם בריש גלי, בשם רשע נקרא, ונרשם בשם זה בפני כל פמליא של מעלה, שאף אחר שיקבל עונשו הגדול בגיהנום, ישאר לו שם זה לכלימת נצח. ובכל זכות ועילוי שיזכו הנפשות הקרובים לה' - שם זה יעולל בעפר קרנו, כי אינו ראוי לזה. וכמה יבוש ויכלם, וכמה יתמרמר, על פתיותו, שנפתה להנאה מדומה שעה קלה, להיות נקלה על ידי זה לנצח נצחים. וכמה יבוש ויכלם בעלות נשמתו למעלה, ויראה נגד עיניו אלפי רבואות מלאכים קדושים, אשר כל אחד גדלו כמה אלפים פרסאות, וזיו אורו מבהיק עד אין שיעור, והם זעים וחלים לעשות רצון יוצרם באימה ופחד; והוא, בריה

יהודי עשיר, שלא שמר תורה ומצוות, אמר שברצונו לעזור לעם ישראל אך אינו יודע כיצד, וכיון שלאחרונה שמע על ישיבת מיר הגדולה בארץ, חשב לשאול על כך את ראש הישיבה. אמר לו הגרנ"צ פינקל שברצונו לנסוע איתו לכותל המערבי

פְּלֵ תַחֲסֵם לֵב נְתַתִּי חֶקְמָה (שמות לא, ו)

אחד מאברכי ישיבת מיר סיפר סיפור מופלא. בהיותו אברך צעיר, אירע שהיה מוטרד בעניין משפחתי, וחיפש פינה שקטה להרהר בה מעט בענייניו. הוא נכנס לאתר בניה של אחד מבניי הישיבה, שהיה אז בתהליכי בניה כדי למצוא מקום שקט לשהות בו. תוך כדי שהותו במקום, נכנס רבינו למקום כדי לעקוב אחר התקדמות הבניה. האברך נבחר מעט, השעה, שעת אמצע הסדר והוא שוהה באתר בניה של הישיבה. רבינו חילצו מיד מאי הנעימות, הוא פנה אליו ושאל אם יוכל להתייעץ אתו בקשר לכמה דברים בבניה, הוא הראה לו עמודים שנבנו במקום מסוים בהיכל בית המדרש, ושאל האם לדעתו כדאי להעמידם במקום אחר, כמה שטח לדעתו נצרך לביהמ"ד וכמה לפנימייה, ועוד שאלות מסוג זה, כדי להקנות לו הרגשה טובה ולא להביכו.

כידוע, היו לרבינו קביעות וחברות רבות, גם בימי בין הזמנים. אחת החברות, שהיה מגיע מחוץ לעיר, היה מקבל ממנו את דמי הנסיעות, כששאל: מדוע עליו לקבל, הלא זכות גדולה היא עבורו לבוא ללמוד עם ראש הישיבה נענה: "הלא אתה טורח לבא וללמוד?" כאילו הוא זה שעושה טובה לרבינו בכך שהוא בא.

לילה אחד הרעישו בחורים שהתגוררו מתחת לדירת מגוריו של רבינו בלי משים, והפריעו למנוחת בני המשפחה. רבינו התלבט, מצד אחד רצה להעיר להם, מאידך חשש שמא יצטערו על שהפריעו למנוחת משפחת ראש הישיבה. הוא ביקש שייכינו צלחת עם עוגות וירד לחדרם, מסר להם את העוגות ואמר להם: "שכנים צריכים להתנהג יפה אחד לשני, הנה לכם מתנה קטנה". כולם הבינו היטב את כוונתו ויחד איתה את אצילות מידותיו.

נושא בעול עם זולתו

עבודת קודש מיוחדת היתה לרבינו בנשיאה בעול עם הזולת. כל צרה וצער ששמע נגעו לליבו. מדהים היה לראות, עד כמה נשא בעול של ענייני כלל ישראל ועד כמה הרגיש שהם נוגעים לו באופן אישי. לא אחת היה פורץ בבכי למשמע צרות שפקדו אנשים שלא הכיר, וכל שכן על צרות הכלל.

סיפר רבי מרדכי פרוש שבבחרותו, בטרם התמנה רבינו לראש ישיבה, הציע לו פעם להתלוות אליו לחלוקת צדקה לת"ח ועניים בירושלים. מטרת התלוותו, היתה כדי שיוכל לשוחח אתו בדרך בלימוד ולא יתבזבז זמן יקר. אולם לו עצמו היה לימוד חשוב ופרק של נשיאה בעול הזולת. הוא סיפר שהם היו באותו יום בעשרות כתובות וראה בחוש, איך רבינו מאושר ושמח מכך שהוא זוכה לשמח אנשים שזקוקים לעזרה בערב יו"ט.

חסד והטבה רוחניים

ככל שריחם והיטיב לאנשים שנזקקו לחסד גשמי, ריחם והשתתף בצער שמים על אחינו הטועים, שלא זכו לקיים תורה ומצוות. באחד מביקוריו בארה"ב בשנים האחרונות נתקל בו יהודי שסר מדרך השי"ת. אותו יהודי פגשו והתבונן בו, וכשראה את הייסורים שהוא עובר עד שהוא מצליח להכניס לפיו מאכל, נכמרו רחמיו. הוא ניגש לרבינו ושאלו, איך יוכל לסייע לו להקל מעליו את סבלו. רבינו השיב שיקפיד מהיום לברך על כל מה שאוכל ובפרט שיקפיד לברך בכל פעם ברכת המזון מתוך הסידור. סבלו של רבינו נגע לליבו של אותו אדם, ולמרות מצבו הרוחני הירוד קיבל על עצמו להתחיל לברך ברכת המזון מתוך הסידור דווקא. במרוצת השנים שינתה קבלה זו את אורח חייו, ובהמשך שב ליהדותו ונעשה לבעל תשובה גמור. אותו יהודי שמתגורר בסביבות העיר מונסי, כששמע שמתקיים הספד לזכר רבינו, בראשות בנו ראש הישיבה שליט"א, הגיע

להשתתף ובסיום העצרת ניגש לספר זאת לבנו.

יהודי עשיר, שלא זכה לשמור תורה ומצוות, הגיע לבית רבינו ואמר שברצונו לעזור לעם ישראל ואינו יודע איך. הוא סיפר שעניין זה מעסיק אותו רבות, והוא הסתובב כבר אצל כל מיני "אנשי רוח" במגזר החילוני אך בסופו של דבר אינו יודע איך יוכל לתרום לטובת עם ישראל. לאחרונה שמע שיש כאן את הישיבה הגדולה ביותר בארץ, המונה אלפי תלמידים, ולכן חשב שיבוא וישאל את ראש הישיבה לדעתו.

רבינו אמר לו שברצונו לנסוע אתו לכותל המערבי, בדרך חזור שאלו אותו אדם שוב, במה אוכל לעזור לעם ישראל? אמר לו רבינו: "אני מייעץ לך שתקנה לעצמך זוג תפילין, ותניח אותם מידי יום ותקרא איתם קריאת שמע". כאומר לו, אם ברצונך לזכות את עם ישראל, תתחיל בראש ובראשונה לקיים את מצוות השי"ת.

חסד בשלימות

רגישותו של רבינו לסבלו וכבודו של הזולת היתה מפעימה. כששמע על סבל ומצוקה של הזולת, ולו צרה וסבל קטנים, הדבר תפס את ליבו, לפעמים היה שואל, ומתעניין שוב ושוב, מה שלום פלוני, ולא נרגע עד שכעבור תקופה התברר לו שהעניין סודר.

באחת השנים הציע רבינו בתחילת זמן אלול שכל בני חבורת הדף יכתבו חבורה. אחד האברכים שהצליח להשלים את החבורה בערב סוכות, וידע כמה ישמח הדבר את רבינו, החליט שבדרכו לבית הוריו באחת משכונות ירושלים יסע לבית רבינו, ימסור לו את החבורה וישמח אותו ביום טוב. כאשר אשתו נוסעת לבדה לבית ההורים. ואכן, כשהגיע והראה את החבורה, שמח רבינו, נהנה מאוד והודה לו מאוד על שטרח במיוחד.

אותו אברך הזדרז לתחנת האוטובוס, אולם לדאבונו המתין זמן רב והאוטובוס בושש לבא מחמת חפץ חשוד, עד שהגיע הזמן שבו תנועת האוטובוסים מפסיקה מחמת החג הקרב. בינתיים זמן הדלקת הנרות קרב ובבית הוריו דאגה אשתו מאוד, מה עוד שאתו היתה תינוקת בת שנה. פלאפונים לא היו בנמצא באותן שנים, ולאשתו לא היתה ברירה אלא להתקשר מודאגת לבית רבינו, ושאלה האם בעלה היה שם ומתי יצא. רבינו ביקש את הטלפון ממי שענה, ברצונו להרגיע אותה אמר לה: שאכן בעלה היה אצלו והוא גם ראה את התינוקת החמודה. הוא הרגיע אותה שאין לה סיבה לדאגה, כך דיבר אתה למעלה מעשרים דקות! עד שהאברך הצליח להגיע לבית הוריו.

פעם בערב ראש השנה התקשרה אמא מודאגת של אחד מתלמידי הישיבה בני חו"ל, וסיפרה שהיא מנסה לתפוס בטלפון את בנה, ואמרו לה שאינו נמצא בין כותלי הישיבה והיא מודאגת היכן הוא יכול להיות. רבינו נכנס לעובי הקורה והחל לברר. עלה חשד שהבחור נסע לעיר אומן באוקראינה, לציונו של הרה"ק רבי נחמן מברסלב זצ"ל, אולם איך מבררים זאת, ואיך מרגיעים את האמא. למרות היותו באפיסת כוחות נכנס רבינו למשרד הישיבה והחל מתקשר בעצמו למקומות שונים, עד שכעבור זמן ארוך הצליח אמנם לברר שהבחור נמצא באומן. רבינו לא הסתפק בעצם הידיעה שהוא שם, וטרח עד שהצליח לדאוג שאנשים אחראיים יקחו עליו אחריות, ורק כשסידר זאת הודיע לאם המודאגת שהכל מסודר, למרות שיכול היה להטיל את כל הטיפול בעניין על אחרים עשה הכל בעצמו.

(מתוך 'יכל נפשך')